

I

DE PLAATSVERVANGSTER

1

Alles, concludeerde Sam Peebles later, was de schuld van die verdomde acrobaat. Als die vent niet uitgerekend op het verkeerde moment dronken was geworden, zou Sam nooit in zulke problemen terecht zijn gekomen.

Alsof het al niet erg genoeg is, dacht hij misschien wel terecht verbitterd, dat het leven een smalle balk is boven een peilloos diep ravijn, een balk waar we geblinddoekt overheen moeten lopen. En soms krijgen we dan ook nog een duw.

Maar dat was allemaal veel later. Eerst, voordat de Boekenpolitie ten tonele verscheen, was er de dronken acrobaat.

2

In Junction City werd op de avond van de laatste vrijdag van de maand in de Rotarians' Hall altijd een lezing gehouden voor de plaatselijke Rotary Club. Op de laatste vrijdag in maart 1990 zouden de Rotarians kunnen luisteren naar – en geëntertaind worden door – The Amazing Joe, een acrobaat van Curry & Trembo's All-Star Circus and Travelling Carnival.

Op donderdagmiddag om vijf over vier rinkelde de telefoon op het bureau van Sam Peebles bij Junction City Realty and Insurance, makelaardij en verzekeringsmaatschappij. Sam nam op. Sam was altijd degene die opnam – hetzij in eigen persoon, hetzij via het antwoordapparaat, omdat hij de eigenaar en enige werknemer was van

Junction City Realty and Insurance. Hoewel hij niet rijk was, was hij toch redelijk gelukkig. Hij vertelde graag dat zijn eerste Mercedes voorlopig nog even op zich zou laten wachten, maar hij had een Ford die bijna nieuw was en bezat zijn eigen huis op Kelton Avenue. ‘Ook kan ik me dankzij de zaak nog regelmatig een pilsje en *skittles* veroorloven,’ voegde hij er dan lachend aan toe... hoewel hij eerlijk gezegd sinds hij van college af was nauwelijks nog pils had gedronken en ook niet precies wist wat *skittles* waren. Hij veronderstelde dat het net zo iets was als pretzels.

‘Junction City Realty and In...’

‘Sam? Met Craig. Die acrobaat heeft zijn nek gebroken.’

‘Wat?’

‘Je hoort me toch!’ schreeuwde Craig Jones geërgerd. ‘Die klootzak van een acrobaat heeft zijn nek gebroken!’

‘O,’ zei Sam. ‘Goh.’ Hij dacht een ogenblik na en vroeg toen voorzichtig: ‘Is hij dood?’

‘Nee, hij is niet dood. Maar wat ons betreft had hij dat net zo goed wél mogen zijn. Hij ligt in het ziekenhuis in Cedar Rapids, met zijn nek in een paar kilo gips. Ik ben net gebeld door Billy Bright. Volgens hem kwam die gozer vandaag zo dronken als een Maleier naar de middagvoorstelling. Hij probeerde een salto achterover te maken en kwam buiten de piste op zijn kop terecht. Billy zat op de bovenste rij en volgens hem konden ze het daar zelfs horen. Het klonk alsof je op een plas trapt waar een laagje ijs op ligt.’

‘Au!’ riep Sam met een vertrokken gezicht.

‘Mij verbaast het niks. Ik bedoel, als je jezelf The Amazing Joe noemt. Dat dóé je toch niet als circusartiest? Als het nou nog The Amazing Randix was geweest, oké. Of The Amazing Tortellini voor mijn part. Maar The Amazing *Joe*? Dan ben je volgens mij al op je achterhoofd gevallen vóórdát je een salto hebt gemaakt.’

‘Mijn god, wat een toestand.’

‘Klote van de bok, dát is het. Nu zitten wíj morgenavond mooi zonder spreker, guppie.’

Sam wenste dat hij zo verstandig was geweest exact om vier uur van kantoor weg te gaan. Dan zou Craig met Sam-het-antwoord-apparaat zijn opgescheept en had Sam-van-vlees-en-bloed wat meer bedenktijd gehad. Hij begreep dat hij die tijd zeer binnenkort maar

al te hard nodig zou hebben. Hij begreep ook dat Craig hem die tijd niet zou geven.

‘Tja,’ zei hij, ‘daar komt het waarschijnlijk op neer.’ Hij hoopte dat hij beheerst maar machteloos overkwam. ‘Wat een ellende nou.’

‘Zeg dat wel,’ zei Craig en hij gooide vervolgens zijn joker op tafel: ‘Maar ik weet zeker dat je ons graag uit de brand helpt en voor hem invalt.’

‘Ik? Craig, alsjeblieft! Ik kan niet eens een salto van de duikplank maken, laat staan achterover gewoon op de gr...’

‘Ik dacht dat je misschien iets zou kunnen vertellen over het belang van het hebben van een eigen bedrijf in een provinciestad,’ drong Craig Jones aan. ‘En als je dat niet zo ziet zitten, dan iets over honkbal. En in het uiterste geval kun je altijd nog je broek laten zakken en met je jongheer naar het publiek zwaaien. Sam, luister, ik ben niet alleen voorzitter van de Feestcommissie – dat zou al erg genoeg zijn. Maar sinds Kenny verhuisd is en Carl het ook al laat afweten, ben ik dus zo’n beetje de Feestcommissie. Kortom, je móét me helpen. Ik heb morgenavond gewoon een spréker nodig. Er zijn in onze club vijf kerels op wie ik in noodsituaties kan vertrouwen en daar ben jij er een van.’

‘Maar...’

‘Jij bent ook de enige die nog nooit in een situatie als deze is ingevallen, dus je hangt, guppie.’

‘Frank Stephens...’

‘... is vorig jaar ingevallen voor die gast van de vrachtrijdersbond, die toen is veroordeeld wegens fraude en dus niet kon komen. Sam... het is jouw beurt op de sinaasappelkist. En je kunt het niet maken me in de steek te laten. Deze heb ik van je tegoed.’

‘Ik doe in *verzekeringen!*’ riep Sam uit. ‘Als ik geen polissen zit in te vullen, verkoop ik boerderijen! Voornamelijk aan banken! De meeste mensen vinden dat verdomde saai! En degenen die het niet saai vinden, vinden het *weezimwekkend!*’

‘Dat maakt allemaal niet uit.’ Craig maakte zich op voor het slotoffensief en walste onverbiddelijk over Sams zwakke tegenwerpen heen. ‘Tegen het eind van het diner zijn ze allemaal lam, dat weet je net zo goed als ik. Ze herinneren zich de volgende morgen al niet meer wat je gezegd hebt, maar intussen heb ik wél iemand no-

dig die daar gaat staan om een halfuur vol te lullen en jij bent de gelukkige!

Sam bleef nog even tegensputteren, maar Craig bleef aandringen op de noodzaak van zijn beslissing en stortte zijn argumenten schuin-gedrukt en onverbiddelijk over hem uit. *Hulp nodig. Kan-niet-anders. Plicht.*

‘Oké!’ zei hij ten slotte. ‘Oké, oké! Hou maar op!’

‘Guppie van me!’ riep Craig. Zijn stem was opeens een en al kleur en zonneshijn. ‘En vergeet niet: het hoeft maar een halfuurtje, plus misschien nog een minuut of tien voor de rondvraag. Als er tenminste vragen zijn. En dat van dat zwaaien met die jongeheer van je meende ik serieus. Ik betwijfel weliswaar of het iemand zal opvallen, maar...’

‘Craig,’ zei Sam, ‘hou erover op.’

‘O, sorry. Ik moet niet zoveel loelen!’ kakelde Craig, waarschijnlijk wat overmoedig van opluchting.

‘Zullen we dan maar een eind aan deze discussie maken?’ Sam zocht naar de rol Tums-maagtabletten die in de la van zijn bureau lag. Hij had opeens het gevoel dat hij de volgende achtentwintig uur of zo dringend behoefte zou hebben aan Tums. ‘Ik geloof dat ik een speech moet voorbereiden.’

‘Wat je zegt,’ zei Craig. ‘En onthou: het diner is om zes uur, de toespraak om halfacht. En zoals ze in *Hawaii Five-O* altijd zeiden: wees op tijd! Aloha!’

‘Aloha, Craig,’ zei Sam en hing op. Hij bleef nog geruime tijd naar de telefoon staren en voelde brandend zuur door zijn borst opstijgen naar zijn keel. Hij deed zijn mond open en liet een boer – het resultaat van een maag die vijf minuten geleden nog betrekkelijk kalm was geweest.

Hij stak de eerste van wat inderdaad uiteindelijk een grote hoeveelheid Tums zou worden in zijn mond.

3

In plaats van die avond te gaan bowlen, zoals hij aanvankelijk van plan was, sloot Sam Peebles zichzelf thuis in zijn werkkamer op met een blocnote, drie vers geslepen potloden, een pakje Kent en een

sixpack Jolt. Hij trok de stekker van de telefoon uit het contact, stak een sigaret op en staarde naar het lege papier. Na vijf minuten zo gezeten te hebben, schreef hij het volgende op de bovenste regel van het bovenste vel:

HET KLEINBEDRIJF IN DE PROVINCIE: HET LEVENSSAP VAN AMERIKA

Hij las het hardop en vond dat het wel lekker klonk. Nou ja... misschien niet echt *lekker*, maar zeker *acceptabel*. Hij zei het nog luider en vond het al beter. *Ietsje* beter. Het was natuurlijk niet echt fantastisch; eigenlijk was het nogal gelul in de ruimte, maar het was in ieder geval een stuk beter dan ‘Communisme: dreiging of gevaar?’ En Craig had gelijk – de meeste van die gasten zouden de volgende morgen een te zware kater hebben om zich te kunnen herinneren waar ze de avond ervoor naar hadden zitten luisteren.

Enigszins geïnspireerd begon Sam te schrijven.

‘Toen ik in 1984 van Ames, een tamelijk welvarende metropolis, naar Junction City verhuisde...’

4

‘... en daarom ben ik ervan overtuigd, zoals ik er ook op die stralende morgen in september 1984 van overtuigd was, dat het kleinbedrijf niet alleen het levenssap van Amerika is, maar van de hele westerse wereld.’

Sam zweeg, drukte zijn sigaret uit in de asbak op zijn bureau en keek Naomi Higgins vol verwachting aan.

‘En? Wat vind je?’

Naomi was een aantrekkelijke jonge vrouw uit Proverbia, een stad zes kilometer ten westen van Junction City. Ze woonde in een krakkemikkig huisje aan de Proverbia River, samen met haar krakkemikkige moeder. De meeste Rotary-leden kenden Naomi en van tijd tot tijd gingen er stemmen op een weddenschap af te sluiten op wie het eerst zou instorten: het huis of Naomi’s moeder. Sam wist niet of een dergelijke weddenschap ook daadwerkelijk was aangegaan, maar zo ja, dan liet de uitslag voorlopig nog op zich wachten.

Naomi was afgestudeerd aan het Iowa City Business College en was

zowaar in staat complete, leesbare zinnen uit haar steno te destilleren. Aangezien ze de enige vrouw in de verre omtrek was die een dergelijke kunst meester was, was ze enorm populair bij de kleine groep zakenlieden die Junction City rijk was. Bovendien had ze een paar bijzonder fraai gevormde benen en ook dat hielp. Ze werkte vijf ochtenden per week voor vier mannen en één vrouw – twee advocaten, een bankier en twee makelaars. 's Middags ging ze dan naar het krakkemikkige huisje en als ze niet voor haar krakkemikkige moeder zorgde, was ze bezig de dictaten uit te tikken die ze die dag had opgenomen.

Sam Peebles maakte iedere vrijdagmorgen van tien tot twaalf van Naomi's diensten gebruik, maar deze morgen had hij zijn correspondentie opzijelegd – hoewel een paar brieven zeer dringend beantwoord moesten worden – en had Naomi gevraagd of ze even naar iets wilde luisteren.

'Ja hoor, mij best,' had ze geantwoord. Ze keek een beetje bezorgd, alsof ze bang was dat Sam – met wie ze een kortstondige verhouding had gehad – haar ten huwelijk zou vragen. Toen hij had uitgelegd dat Craig Jones hem had gestrikt om voor de geblesseerde acrobaat in te vallen en dat hij zijn speech aan haar wilde voorlezen, had ze de hele toespraak – zesentwintig minuten lang – met vleiende aandacht aangehoord.

'Je moet eerlijk zeggen wat je ervan vindt,' voegde hij eraan toe, voordat Naomi haar mond zelfs maar had kunnen opendoen.

'Lang niet slecht,' zei ze. 'En heel interessant.'

'Nee, vooruit maar, je hoeft me niet te sparen. Laat maar horen.'

'Dat doe ik ook. Ik vind het echt heel goed. Trouwens, tegen de tijd dat je aan de beurt bent zijn ze toch allemaal al...'

'Ladderzat, ja. Ik weet het.' Aanvankelijk had dat vooruitzicht hem enigszins gerustgesteld, maar nu stelde het hem teleur. Al luisterend naar zichzelf, was hij tot de slotsom gekomen dat de speech eigenlijk verdomd goed was.

'Toch is er één ding,' zei Naomi bedachtzaam.

'Ja?'

'Het is een beetje... hoe zal ik zeggen... *droog*.'

'O,' zei Sam. Hij zuchtte diep en wreef in zijn ogen. Hij was er tot 's morgens negen uur aan bezig geweest, eerst met schrijven, daarna met corrigeren.

‘Maar dat is makkelijk te verhelpen,’ stelde ze hem gerust. ‘Je gaat gewoon naar de bibliotheek en haalt een paar van die boeken.’

Sam voelde plotseling een steek in zijn onderbuik en pakte zijn rol Tums. Research voor zo’n stupide lezing voor de Rotary Club? Research in de *bibliotheek*? Ging dat niet een beetje te ver? Hij was nog nooit in de Junction City Library geweest en hij zag geen reden er nu wél naartoe te gaan. Maar Naomi had aandachtig geluisterd; ze wilde hem alleen maar helpen en het zou wel heel ondankbaar zijn haar nu te negeren.

‘Wat voor boeken?’

‘Nou, je weet wel... Van die boeken waarin staat hoe je een toespraak een beetje leuk kunt maken. Die als het ware...’ Ze zocht naar de juiste woorden. ‘Nou ja, net zoiets als die hete saus die je bij China Light krijgt, als je erom vraagt. Weet je wel?’

‘Ja...’

‘Zoiets bedoel ik. Er staan allemaal van die grappen in. Je hebt ook een boek dat *Amerika’s meest geliefde gedichten* heet. Misschien dat je daarin iets kunt vinden om mee te eindigen. Iets vrolijks of zo.’

‘Staan er in dat boek gedichten over het belang van het kleinbedrijf in de Amerikaanse samenleving?’ vroeg Sam onzeker.

‘Als je een gedicht citeert, worden mensen daar altijd vrolijk van,’ zei Naomi. ‘Geen mens vraagt zich af waar het over gaat, Sam. Laat staan dat ze willen weten waar het voor is.’

‘En bestaan er echt moppenboekjes voor toespraken?’ Sam kon het nauwelijks geloven, hoewel hij niet in het minst verbaasd zou zijn geweest te horen dat je in de bibliotheek boeken kon krijgen over duistere onderwerpen als het repareren van klein formaat machinerieën en het modelleren van pruiken.

‘Ja.’

‘Hoe weet je dat?’

‘Toen Phil Brakeman meedeed aan de verkiezingen voor het State House, moest ik steeds zijn speeches uittikken,’ zei Naomi. ‘Hij had ook zo’n boek. Ik ben alleen vergeten hoe het heette. Het enige wat ik me nog kan herinneren is *Pret op het toilet*, maar daar heb je natuurlijk niks aan.’

‘Nee,’ gaf Sam toe, terwijl hij bedacht dat een paar goed gekozen

moppen uit *Pret op het toilet* zijn optreden tot een daverend succes zouden maken. Maar hij begreep inmiddels wat Naomi bedoelde en het idee beviel hem wel, ondanks zijn angst voor een bezoek aan de bibliotheek, dat hij al die jaren zo opgewekt had weten te vermijden. Wat zout in de pap. De garnering bij de opgewarmde hap of: hoe maak je een vijfsterrenschotel van je gehaktbal. En tenslotte was een bibliotheek niet meer dan een bibliotheek. Als je iets niet kon vinden, vroeg je het gewoon aan iemand achter de balie. Daar zaten die mensen voor, niet dan?

‘Je kúnt het natuurlijk ook gewoon zo laten,’ zei Naomi. ‘Ik bedoel, ze zijn waarschijnlijk stomdronken.’ Ze keek Sam met vriendelijke maar ernstige ogen aan en raadpleegde vervolgens haar horloge. ‘Je hebt nog ruim een uur – wil je nog brieven dicteren?’

‘Nee, ik denk het niet. Maar misschien wil je mijn speech uittikken?’ Hij had al besloten zijn lunchtijd in de bibliotheek door te brengen.

2

DE BIBLIOTHEEK (I)

1

Sam was al die jaren dat hij in Junction City woonde al duizenden keren langs de bibliotheek gekomen, maar dit was de eerste keer dat hij er echt naar *keek* en het eerste wat hem opviel was dat hij de aanblik van het gebouw al weerzinwekkend vond.

De Junction City Public Library bevond zich op de hoek van State Street en Miller Avenue. Het was een vierkant, granieten blok met ramen die zo smal waren, dat ze op schietgaten leken. Het leien dak stak aan alle vier kanten uit en als je het gebouw aan de voorzijde naderde, deden de smalle ramen en de schaduw van het dak het eruitzien als het gefronste gezicht van een stenen robot. Het was een in Iowa vrij veelvoorkomende architectonische stijl, zodat Sam Peebles, die al bijna twintig jaar makelaar was, er een naam voor had bedacht: Midwest Lelijk. Gedurende de lente, zomer en herfst werd het dreigende uiterlijk van het gebouw enigszins verzacht door de esdoorns die eromheen gegroepeerd stonden. Maar nu, aan het eind van de strenge winter in Iowa, waren de bomen nog steeds kaal en zag de bibliotheek eruit als een te grote graftombe.

Hij had er een hekel aan; hij voelde zich er ongemakkelijk door; hij kon niet precies zeggen waarom. Het was tenslotte maar een gewone bibliotheek en niet een kerker van de inquisitie. Desondanks welden een nieuwe zurige boer in hem op, terwijl hij over het flagstone-pad liep. De boer had een grappige, zoete smaak die hem ergens aan deed denken... misschien wel iets van heel lang geleden. Hij stopte een Tum in zijn mond, beet hem fijn en kwam opeens tot

een besluit. Zijn speech was eigenlijk best in orde. Niet fantastisch, maar goed genoeg. Het was maar voor de Rotary, niet voor de Verenigde Naties. Hij moest hem nu eindelijk maar eens met rust laten. Hij zou teruggaan naar zijn kantoor en wat correspondentie verzorgen die hij die morgen had laten liggen.

Hij wilde zich omdraaien, maar dacht opeens: *Dat zou stom zijn. Dat zou echt vreselijk stom zijn. Wil je iets stoms doen? Oké. Maar je hebt beloofd dat je die verdomde toespraak zal houden, dus waarom zou je er dan niet iets goeds van maken?*

Midden op het pad naar de bibliotheek bleef hij besluiteloos fronsend staan. Hij deed wel eens lacherig over de Rotary, net als Craig en Frank Stephens. De meeste jongere zakenlui in Junction City namen de bijeenkomsten niet altijd serieus. Maar ze sloegen er zelden een over en Sam begreep best waarom: het was een gelegenheid waar je nieuwe contacten kon leggen. Een plaats waar een knaap als hij kennis kon maken met de wat oudere zakenmensen van Junction City. Kerels als Elmer Baskin, wiens bank twee jaar geleden had geholpen in Beaverton een winkelcentrum van de grond te krijgen. Kerels als George Candy, van wie werd beweerd dat hij met één telefoontje drie miljoen dollar kon loskrijgen voor een bouwproject... als hij tenminste zin had dat telefoontje te plegen.

Dat waren jongens uit de provincie, supporters van de basketbalploeg van de plaatselijke *high school*; kerels die hun haar lieten knippen bij Jimmy, kerels die in bed boxershorts en strakke T-shirts droegen in plaats van een pyjama; kerels die hun bier nog rechtstreeks uit het flesje dronken; kerels die alleen maar een avondje wilden stappen in Cedar Rapids als ze er in Full Cleveland niet meer in mochten. Ook waren het degenen die in Junction City een vinger in de pap hadden en was dat goedbeschouwd niet de reden waarom Sam iedere vrijdagavond naar de club ging? Was dat goedbeschouwd niet de reden waarom Craig met het zweet in zijn handen had gebeld toen die acrobaat zijn stomme nek had gebroken? Je wilde natuurlijk graag opvallen bij degenen met een vinger in de pap... maar dan niet omdat je de zaak naar de filistijnen had geholpen. *Ze zijn allemaal lam*, had Craig gezegd en Naomi was het daarmee eens geweest. Maar nu realiseerde Sam zich opeens dat hij Elmer Baskin nog nooit iets sterkers dan koffie had zien drinken. Nog nooit. En

hij was waarschijnlijk niet de enige. Misschien zouden er een paar dronken zijn... maar niet iedereen. En degenen die het niet waren, zouden wel eens degenen kunnen zijn om wie het uiteindelijk ging.

Als je dit er goed van afbrengt, Sam, kun je er misschien de vruchten van plukken. Wie weet, niets is onmogelijk.

Inderdaad. Niets was onmogelijk. Niet waarschijnlijk natuurlijk, maar ook niet onmogelijk. En er was nog iets anders, nog helemaal los van de politieke achtergrondfiguren die eventueel op een lezingavond van de Rotary aanwezig zouden kunnen zijn: hij had zich er altijd op voorgestaan een karwei zo goed mogelijk te klaren. Het ging hier om niets anders dan een idioot toespraakje. Nou en? Wat dan nog?

En het is ook niets meer dan een idioot provinciebibliotheekje. Waar maak je je nou druk om? Er groeien niet eens bosjes aan de zijkanten.

Sam was weer verder gelopen, maar bleef nu opnieuw staan met een diepe frons op zijn voorhoofd. Wat een eigenaardige gedachte was dat; alsof ze zomaar uit het niets was gekomen. Er groeiden dus geen bosjes aan de zijkanten van de bibliotheek – wat maakte dat nou voor verschil? Hij had geen idee... maar hij merkte wel dat het een haast magische uitwerking op hem had. Zijn onzekerheid, waar hij anders nooit last van had, verdween en voor de derde keer liep hij naar de ingang van het gebouw. Hij beklom de vier treden van de stenen trap en bleef een ogenblik staan. Het gebouw maakte een verlaten indruk. Hij greep de deurknop en dacht: *Hij is vast op slot. Ze zijn natuurlijk dicht op vrijdagmiddag.* Het was op een vreemde manier een troostrijke gedachte.

Maar de ouderwetse duimknop gaf mee en de zware deur zwaaide geluidloos naar binnen open. Sam kwam in een vestibule met een zwart-wit geblokte marmeren vloer. In het midden stond een ezel waarop een bord was geplaatst. De mededeling op het bord was in heel grote letters geschreven en bestond uit één woord.

STILTE!

stond er. Niet

ZWIJGEN IS GOUD

of

STILTE, A.U.B.

maar slechts dat ene zwiigende, dreigende woord:

STILTE!

‘Reken maar,’ zei Sam. Hoewel hij die woorden mompelde, was de akoestiek van de ruimte uitstekend, zodat zijn gemompel werd versterkt tot een schor gegrom dat hem ineen deed krimpen. Het was alsof het vanaf het hoge plafond naar hem terugstuiterde. Op dat moment voelde hij zich alsof hij weer in de tweede klas van de lagere school zat en hij voor straf bij juf Glasters moest komen omdat hij stout was geweest. Schichtig keek hij om zich heen en verwachtte ieder moment een boze bibliothecaresse die uit de grote hal zou komen banjeren om te zien wie de stilte had durven ontheiligen. *Hou in godsnaam op met die onzin. Je bent veertig. De tweede klas ligt al eeuwen achter je, knul.*

Alleen leek het geen eeuwen. Hierbinnen niet. Hierbinnen leek de tweede klas bijna binnen handbereik.

Hij stak de marmeren vloer over, links langs de ezel en onbewust voorovergebogen lopend met zijn gewicht naar voren, zodat zijn hakken niet te veel lawaai zouden maken. Vervolgens ging hij de grote hal van de Junction City Library binnen.

Aan het plafond (dat minstens zes meter hoger was dan dat van de vestibule) hing een aantal glazen, bolvormige lampen die echter geen van alle brandden. Het licht in de ruimte kwam van twee grote, schuine dakramen. Op een zonnige dag zouden deze voor meer dan genoeg licht zorgen; misschien zou de hal er zelfs een vrolijke en uitnodigende indruk door maken. Maar op deze vrijdag was de lucht betrokken en grauw en was het licht slechts schemerig. De hoeken van de hal waren vol met donker, dreigend rag van schaduwen.

Wat Sam Peebles onderging was een gevoel van *er is iets mis*. Het

was alsof hij meer had gedaan dan een deur doorgaan en door een vestibule lopen; hij had het gevoel dat hij een andere wereld was binnengegaan, die in niets leek op het kleine stadje in Iowa waar hij het soms heel erg naar zijn zin had, dat hij soms haatte, maar meestal gewoon nam voor wat het was. De lucht hierbinnen leek zwaarder dan normale lucht en het was alsof het licht er met meer moeite doorheen drong. De stilte was als een wollen deken, maar koud als sneeuw.

De bibliotheek was uitgestorven.

Links en rechts boven hem strekten zich planken vol boeken uit. Toen hij naar de dakramen keek, met hun metalen gaaswerk ter versteviging van het glas, werd Sam een beetje duizelig en kreeg hij heel even een vreemde gewaarwording; hij voelde dat hij aan zijn hielen en met zijn hoofd naar beneden boven een diepe vierkante put hing, die omgeven was door rijen boeken.

Hier en daar stonden ladders tegen de wanden, van het soort dat op rails was bevestigd, zodat ze op rubber wieltjes heen en weer konden rijden. Twee houten eilanden onderbraken de zee van ruimte tussen de plek waar hij stond en de uitleenbalie aan de overkant van het ruime, hoge vertrek. Het ene was een lang, eikenhouten tijdschriftenrek. Aan dit rek hingen aan houten pinnen tijdschriften met plastic omslagen. Ze zagen eruit als de huiden van vreemde dieren, die in deze stille ruimte te drogen waren gehangen. Op het rek was een bord bevestigd met het bevel:

TIJDSCHRIFTEN OP HUN PLAATS TERUGHANGEN!

Links van het rek bevond zich een schap met splinternieuwe romans en non-fictieboeken. Volgens een mededeling op het schap waren het boeken die voor niet langer dan één week geleend konden worden.

Sam liep het brede pad tussen de tijdschriften en het schap met kortetermijnboeken door; ondanks zijn pogingen zo geruisloos mogelijk te doen, klikten en echoden zijn hakken in de ruimte. Hij wenste dat hij gehoor had gegeven aan zijn eerste impuls rechtsomkeert te maken en terug te gaan naar kantoor. Dit gebouw bezorgde hem kippenvel. Hoewel er op de balie een klein model over-

kapte microfilmcamera stond te zoemen, waar ook nog licht in brandde, was er niemand die het apparaat bediende. Op de balie stond een naambordje met het opschrift:

A. LORTZ

maar A. Lortz zelf noch iemand anders was in de buurt.

Die zit waarschijnlijk te schijten en tegelijk de nieuwe Library Journal te lezen.

Sam voelde een idiote drang luidkeels te roepen: ‘Ben je iets moois aan het drukken, A. Lortz?’ Maar die drang ging snel voorbij. De Junction City Public Library was niet het soort plaats dat tot vrolijke kwinkslagen uitnodigde.

Plotseling moest Sam denken aan een rijmpje dat hij in zijn jeugd had geleerd. *Niet meer lachen, mondje dicht. Ernstig kijken is verplicht. Degene met een lach op zijn gezicht moet een pand verbeuren.*

Als je hier een lach op je gezicht hebt, zou je van A. Lortz dan ook een pand moeten verbeuren? vroeg hij zich af. Opnieuw keek hij om zich heen, tastte met de toppen van zijn zenuwen de gefronste stilte af en voelde dat er geen twijfel mogelijk was.

Niet langer geïnteresseerd in een moppenboek of *Amerika's meest geliefde gedichten*, maar onwillekeurig in de ban van de lome, dromerige sfeer die in de bibliotheek heerste, liep Sam naar een deur die zich rechts van het schap met kortetermijnboeken bevond. Boven de deur hing een bordje met de aanduiding dat dit de kinderbibliotheek was. Was hij wel eens in de kinderbibliotheek geweest toen hij nog in St. Louis woonde? Hij dacht van wel, maar de herinneringen waren vaag, onduidelijk en haast ongrijpbaar. Niettemin overviel hem een vreemd, onheilspellend gevoel naarmate hij de deur naderde. Het was bijna alsof hij thuiskwam.

De deur was dicht. Er hing een prent op van Roodkapje die naar de wolf in grootmoeders ledikant keek. De wolf droeg grootmoeders nachtjapon en slaapmuts. Hij gromde. Schuim droop van zijn ontblote tanden. Op Roodkapjes gezicht stond een uitdrukking van haast delicate doodsangst te lezen en de poster leek niet alleen aan te kondigen, maar zelfs uit te drukken dat de gelukkige afloop

van het sprookje – met name van dit sprookje – een passende leugen was. Misschien dat ouders dat soort lariekoek geloofden, drukte Roodkapjes gezicht uit, maar kinderen wisten wel beter, of niet soms?

Leuk, dacht Sam. Met zo'n poster op de deur zullen er wel veel kinderen naar de kinderbibliotheek komen. Vooral de kleintjes zullen het machtig mooi vinden.

Hij deed de deur open en stak zijn hoofd naar binnen.

Het ongemakkelijke gevoel viel van hem af; van het ene moment op het andere werd hij vrolijk. De poster op de deur was weliswaar bar en boos, maar wat hij erachter aantrof was precies het tegenovergestelde. Natuurlijk was hij als kind in de kinderbibliotheek geweest; één blik in deze kleinschalige wereld was voldoende om zijn geheugen op te frissen. Zijn vader was jong gestorven; Sam was enig kind geweest, grootgebracht door een moeder die overdag werkte en die hij nauwelijks zag, behalve op zon- en feestdagen. Als hij geen geld had om na schooltijd naar de film te gaan – en dat was dikwijls het geval – was hij aangewezen op de bibliotheek, en de ruimte die hij nu zag bracht die dagen terug in een plotselinge golf van heerlijk, droevig en vaag beangstigend heimwee.

Ooit was het een *kleine* wereld geweest en ook dit was een kleine wereld; ooit was het een felverlichte wereld geweest, zelfs op de grauwste, regenachtigste dagen, en hetzelfde gold voor deze wereld. In deze ruimte geen glazen, bolvormige lampen die aan het plafond hingen; het licht kwam van tl-buizen die achter melkglazen panelen in het zwevende plafond zaten en allemaal brandden. De tafeltjes waren niet hoger dan een halve meter; de stoeltjes zelfs nog lager. In deze wereld zouden de volwassenen de indringers zijn, de storende vreemdelingen. Als ze aan de tafeltjes wilden zitten, zouden ze die op hun knieën laten balanceren, en mochten ze water willen drinken uit de kraan die aan de achterste wand was bevestigd, dan zou hun schedel opensplijten van het diepe bukken.

Hier reikten de planken niet tot een hoogte die een dreigend perspectief veroorzaakte, waarvan je duizelig werd als je er te lang naar opkeek; het plafond was gezellig laag, echter zonder de kinderen het gevoel te geven dat ze als haringen in een ton zaten. Hier stonden

geen rijen somber glanzende ingebonden ruggen, maar boeken met vrolijk schreeuwende primaire kleuren: helderblauw, -rood, -geel. In deze wereld was dr. Seuss koning, Judy Blume koningin en zaten alle prinsen en prinsessen op Sweet Valley High op school. Hier kreeg Sam weer dat vertrouwde, gelukzalige gevoel welkom te zijn na schooltijd – een plek waar alle boeken erom smeekten te worden aangeraakt, beetgepakt, ingekeken, uitgepluisd.

En toch hadden al die gevoelens een duistere bijmaak.

Maar zijn duidelijkste gevoel was er een van bijna weemoedig plezier. Aan een van de wanden hing een foto van een jonge hond met grote, nadenkende ogen. Onder het angstig-hoopvolle gezicht stond een waarheid als een koe te lezen: HET IS MOEILIJK OM NIET STOUT TE ZIJN. Aan een andere muur hing een tekening van wilde eenden die langs een schuine oever naar een met riet begroeide waterkant liepen. OPZIJ VOOR DE EENDJES! schetterde de poster.

Sam keek naar links en de vage glimlach om zijn lippen verstijfde en verdween toen helemaal. Daar hing een affiche van een grote, donkere auto die met grote snelheid wegreed van wat een schoolgebouw leek. Uit het rechterraampje keek een jongetje. Zijn handen hield hij tegen de ruit gedrukt en aan zijn wijd open mond was te zien dat hij gilte. Op de achtergrond zat een man – niet meer dan een schimmig, dreigend silhouet – gebogen achter het stuur, die reed alsof de duivel hem op de hielen zat. Onder deze tekening stonden de woorden:

GA NOOIT BIJ VREEMDEN IN DE AUTO!

Sam merkte dat deze poster en die van Roodkapje op de deur van de kinderbibliotheek aan dezelfde primitieve angst-emoaties appelleerden, maar *déze* vond hij nog veel onthutsender. Natuurlijk mochten kinderen niet met vreemden meerijsen en natuurlijk moest hun dat geleerd worden, maar moest je dat op *deze* manier duidelijk maken?

Hoeveel kinderen, vroeg hij zich af, hebben een week lang nachtmerries gehad dankzij die kleine dienstverlening?

En er was nog een andere, recht tegenover de uitleenbalie, die

Sam deed verkillen als een ijzige dag in januari. De poster liet een jongen en een meisje zien, zeker niet ouder dan acht, die achteruitdeinsden voor een man in een regenjas en met een grijze hoed op. De man zag eruit alsof hij minstens drieënhalve meter was; zijn schaduw viel over de opgeheven gezichtjes van de kinderen. De rand van zijn ouderwetse gleufhoed vormde ook een schaduw en in dat zwarte niets glansden de meedogenloze ogen van de man in de regenjas. Ze leken op ijsklontjes, zoals ze naar de kinderen loerden en hen met de grimmige blik van het Gezag bestraffend aankeken. Hij stak een identiteitskaart met een ster erop naar hen uit – een vreemd soort ster met wel negen punten. Misschien zelfs wel twaalf. De waarschuwing onder deze tekening luidde:

BLIJF UIT HANDEN VAN DE BOEKENPOLITIE!
GEHOORZAME JONGENS EN MEISJES BRENGEN HUN BOEKEN
OP TIJD TERUG!

Weer proefde hij diezelfde smaak in zijn mond. Die nare, zoete smaak. En een vreemde, beangstigende gedachte kwam bij hem op: *Ik heb die man al eens eerder gezien*. Maar dat was natuurlijk belachelijk. Of niet?

Sam dacht bij zichzelf dat hij als kind behoorlijk onder de indruk zou raken van zo'n poster – dat heel veel van het simpele, ongecompliceerde plezier van de veilige beslotenheid van de bibliotheek erdoor verloren zou gaan – en plotseling voelde hij zich hevig verontwaardigd. Terwijl hij de rol Tums uit zijn zak haalde, liep hij naar de poster om de vreemde ster wat beter te bekijken.

Hij wilde er juist een in zijn mond stoppen, toen hij achter zich een stem hoorde. 'Nee maar, goeiemiddag.'

Geschrokken draaide hij zich om, gereed om de strijd met het bibliotheekmonster aan te gaan nu het eindelijk uit zijn schuilplaats tevoorschijn was gekomen.

2

Een monster was het niet. Alleen maar een gezet vrouwtje van een jaar of vijfenvijftig dat een met boeken gevuld wagentje op geruis-